

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKROKSTS

Nr. 2/3 (137/138)

1998. GODA 23. JANVĀRIS

CENA 20 SANTIMI

KONSULTANTI: *religejas lītas – prāvests Alberts Budže, Raiņa ielā 21, Tilža, Bolvu rajons, LV-4572, tālrunis – 245-56312; mōkslas vaicōjumi – Pēters Gleizdāns, Bazneicās ielā 34, Rēzeknes Mōkslas koledža, LV-4601, tālrunis 246-24341; poligrafeja, izdevnīceiba – Jōns Eķeņis, Bazneicās ielā 28, Rēzekne, LKC izdevnīceiba, LV-4601, tālrunis 246-22298; dzeja – Otons Slišāns, Upīte 2-13, Šķilbānu pogosts, Bolvu rajons, LV-4587; vēsture – Viktors Trojanovskis, R. Blaumaņa 17/18, dz. 6, Ludza, LV-5701; kulturvēsture – profesors Pēters Zeile, K. Valdemāra 145/1-52, Reiga, LV-1013, tālrunis 561423; ekonomika – profesors Jezups Zelonka, LJAEI Akademijas 1, Reiga, LV-1003; ūzmu biroja vadītājs – Alberts Spōgis, Breslauer Straße 44 48157, Münster, Deutschland.*

MARIJA ZELTIŅA, LATGOLAS PATĀRĀTOJU INTEREŠU AIZSARDZEIBAS CENTRA VADEITĀJA

DORBS NAV VĒLTEIGS

Projekts »Patārātoju izgleitōšana«, kū ar ASV Baļtejas fonda finansību paleidzeibū izplānōja un realizēja Rēzeknes Patārātoju inerešu aizsardzeibas klubs, ir veiksmei un sabidreibai svareigs. Četri golvonī darbeibas vērzīni ļoje panākt idejas un rei- ceibas harmonisku kūpeibū un tās pozitīvi ietekmēja sabidreibas dūmu Latgolā. Īdzīvotā pārsalīcīnojušis, ka demokrātiskā ceļā, precīzi īvārojut valsts lykumus, ari var panākt pozitīvas izmaiņas nūrišēs.

Klubam pamatā izadevēs realizēt

īplānotūs pasōkumus un nūorganizēt paradzātās akcijas, īdzīvotājai ar masu mediju storpniceibū padzinīoja zynōšanas un īgiva skaidrōku izpratni par tērā attīceibū byuteibū un vērbeibū uz preču un pakolpōjumu augstōku kvalitati. Myusu valstī tei jauna veida ekonomiskā dūmōšona, kuru sabidreibā vēl nav piļneibā pījamuse. Projekts beja pīmās tāda veida dorbs Latvējā, kurs lelā mārā pōrorientēja sabidrīku dūmu. Svareigu un palikušu īguldējumu deve raidējums, kū studejā BIK TV veidōjom projekta ītvorūs un kurs paleidzēja atrisynōt konkretus lykumu pōrkopūnum patārātoju tīseibōs, snīdze jūs skaidrōjumu. Patārātoji nūskaidrōja taipat preču apmaiņas voi pakolpōjumu kvalitates vaicōjumus, izmontojut ari tai saucamū »korstū tālruni« — tās myusim leidzēja ari sovastarpejā informācijas apmaiņā, akcijas laikā nūskaidrōjom sabidreibas veidūkli. Dorbā īsasaistējōs klubas bīdri un ari breivprōtei.

Šo projekta darbeibas laikā klubā veidōjom informatīvus bukletus, kuru saturs klientu uzmanību saosynōja uz ekonomiskom problemom myusdinu sabidreibā, tūs gatavojam un izplatējom atbyilstūši plānam.

Tikai apmāram 2% īdzīvotāju pīrīms projekta eistynōšanas beja kāds to priķstots par tāda veida sabidrīkos kusteibas īspējom — klubis te beja pīrīms: tagad jau ap 75% īdzīvotāju, kai licinoj aptaujas, ir lītas

kursā. Pateikami beja, ka īdzīvotājā zvanēja uz pīlsātas dūmi un lūdze kluba pōrstōvu pīsadalēšonu tās komisejās. Lai pastōvei par vysu bytu lītas kursā, es poša pīsadolū dūmes sēdēs un dorbojūs īres jautojumu komisejā, bet nu decembra — ikļauta ari īres porōdu izskateišanas komisejā. Myusu klubā aktivisti apmeklēj seminārus un apmōceibū kursus. Taipat šos programmas ītvorūs nu 1996. goda novembrā dorbojās Patārātoju interešu aizsardzeibas centrā (LPIAC), par kura bāzi kļivis Rēzeknes klubis. Sovu pīredzi popularizējom ari cytūs nūvoda rajonū. Lekcējas losom jaunizveidōtājās atbolsta grupās, vodom seminarus un pīredzes apmaiņas pasōkumus. Nū Latgolā jau stabīlas nūdaļas dorbojās Ludzā, Bolvā, Preiļū un Pušā, aizgōjušo goda novembrī tām pīsavināja Viljānu un Daugavpīļu, kūpeigā irindā nyu paleidzām nūsātōt nūdaļām Kōrslavā un Kōrsovā.

Par golvonīm darbeibas mērķim asam izvēržējuši patārātoju izgleitōšonu, dūdūt jūm zynōšanas par tīseibom preču īgōdē un pakolpōjumu izmontōšonu, informējam par tās sabidreibu, nūsadorbojam ar interešu aizsardzeibu breivō tērā apstōkūs un vides aizsardzeibu, ar syudzeibu un irūsynōšunu izskateišonu un organizējam napīcišāmū juridiskā paleidzeibu, veicynojam lykumā dūšonas atteisteibu ūsmūs vaicōjumūs ar irūsynōšunu par normativūs aktu papyldynōšonu, grūzeišonu voi vyspōr atceļonu, popularizējam šū kusteibu vysā valstī un gōdojam par teikla paplašynōšonu un nūstīpīnōšonu Latgolā.

BOLVĀ NŪDAĻA, kuru voda Jōns Dzīgurs un kurā 11 bīdri, gōdoj par valsts lykumu īvārošonu privatizējējās gaitā, izskota patārātoju syudzeibas un ryupejas par juridiskās paleidzeibas snīgšonu un ūsamā sakareibā īpaši jōatzeimej jurista Terentjeva kunga dorbs. Patārātojus aizstōvūtās, panāk, ka lāmums ir labvēlejās jūm, sasadorboj ar vītejū presi — »Vadugunī«, »Latgolas Laiku« un īpaši ar »Balvu Taisnību«. Lūti svareiga ir informatīvā kartotekas vōkšona saisteibā ar syudzeibom un irūsynōšunim, izskotām īpašuma atgyušonās un nāaizskarameibas vaicōjumim. Ziņu papyldynōšonai īsnāgti pīteikumi Latvējas Valsts arhivām un ari vītejām, kurs atsārūn Alyuksnē. Nūdaļa nūpītī strōdōj pī darbeibas jaunim projektim un pateikami atzeimēt, ka dokumenti, kas īsnāgti PHARE demokrātiskās programmas ītvorūs, jau givis finansīal atbolstu.

Bolvā šys PIAK jau īvārošūs un cylvāki grīžas jūmā, nūdaļas vadeitāju Jōni Dzīguru īdzīvotājā īvēlējuši pīsātas valdē, kas veidoj saikni storp sabidrīkos organizēju un pošvaldeibū, kurom ir vīns kūpeigā mērķis — sabidreibas demokratizācija.

PREIĻU NŪDAĻA, kuru voda Vitālijs Plīvda, apvīnōjuse 16 aktivistus, jūs darbeibā taipat ir patārātoju interešu aizsardzeibā un izgleitōšonā, teik organizāts »korstās tālruni« un maklāta sadarbeibā ar cytom navajstiskom organizējējām. Pastōvei gōjīta klubam atrosta Skūlas ielā 11, darbeibū breivprōtei finansēj pīts klubā vadeitāju. Te organizātās »korstās tālruni« dežurās un zvaneitājus vysvairōk interesēj sadzīves jautōjumi, komunali

tīvū, kū pīdōvoj normalas tērā attīceibas. Tys tod ari nūpītī īsōkis Pušā un pogostā, projekts, kū izstrōdōjam kūpā ar nūdaļu par lauku veikalū darbeibas efektivitātes ceļšonu īsnāgti INDP, bet, dīmžāl, napīsaistēja uzmanību un teik pōrstrōdōt.

Uzsōktō patārātoju izgleitōšona cīmotā un pogostā prosa turpīnōšumu, tam jōmeklēj ari papyldus finansējums. Masu medijiem tā mož efekta, jo mož gimiņu, kuras var atsaļaut pasyuteit avīzes, 20% īdzīvotāju izteik bez televisorim, jo nav leidzēku īsagōdōt jaunus voi izremontēt vacūs. Šeit kūpā ar Latgolas Daudzbārnu gimiņu bidreibu īrejam nu pogosta likvidātō bārnu dōrza telpas, kurās nūkūtnē (pēc savēšonās kōrteibā) varēs reikot mōceibū un atpyutas nūmetnes, seminārus, organizēt saimnīciska rakstura pasōkumus — ari tās vyss ir Pušas nūdaļas prioritātē.

VĪJĀNU NŪDAĻA aizjimta ar īres mōksas un pakolpōjumu harmonizējēju, sadzīves pakolpōjumu uzlobōšonu, ar konkretu syudzeibū izskateišonu un gōdoj par laukās rāzōtōs produkcējas kvalitatī, ū nūdaļu voda selekējas stacejas direktors Leopolds Zunda un dorbojās 10 cylvāki. Vījāni centra darbeibā īsasaistējuši samārā nāsej, bet jau pīteikuši sevi ar vērtegom idejom, vīna nu kurom ir dietiskās īdneicas un dietiskās produktu veikala atvēršona. Teik maklāti idejas eistynōšonas varianti. Nūdaļas bīdrus un jūs breivprōtei gōs paleigus satrauc jebkuri možīpītās dzeives naatrīsynōti īautōjumi, par tām bez kavēšonās teik kas to lamts, lobōkūs variantus labprōt uzklauša ari pīlsātas mers Juris Tučs, ar kuru izavedōjuse ciša un augleiga sadarbeibā.

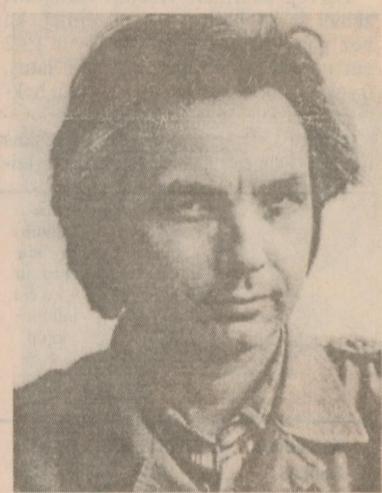
DAUGAVPILS NŪDAĻA taipat patārātoju ipazeistīnoj ar jūs tīseibom un pīnōkumim, izskota syudzeibas, nūsadorboj ar ryupnīceibas un pōrtīkas preču kvalitates vaicōjumim un sertifikāciju, gōdoj par bīdrū skaita palelyñošonā (pošlaik nūdaļā jī ir septēni) un apgyust sabidrīkos dorba īmaņas, voda Jefims Brodskis.

Dorba tradīcējas patārātoju tīseibū aizsardzeibā Daugavpili veidōjušās jūnā 1985. goda, kod bejušās PSRS Laikās ar tū nūsadorbōja valsts īstōde, kura ryupējōs par preču atbīstību nūteiktī standartim, tagad vacais mōdelis teik pōrstrōdōt un pīmārōt tērā apstōklim. Ari tagad vajadzēja preču sertifikācīona, jo tērā nūnōk daudz nūkātīvību. Daugavpils nūdaļas bīdrus nūpītī dūmoj par sertifikācējas centra izvedōšonā Latgolā, jīm ir ari cytas jaunas idejas, kuras vēlējās realizēt jau ūsgod, ciša sadarbeibā ar avizem »Dīnaburga« un »Latgolas Laiku«, kotu mēnesi ūsmūs preses izdāvīmūs pasārōda pošā J. Brodskā skaidrōjumi patārātoju tīseibū aizsardzeibā. Jo kam nav pasagadējis īsagōdōt lobu preci, ar padūmu voi praktisku paleidzeibū tolkā it gon jīs pats, gon Nikolajs Kisejovs, cytī, un patārātājs napalik zaudātōjūs, jam izādūt atgrīzt īzārātāju naudu, jo saglobōjis čēku. Ar patārātoju interešu aizsardzeibas nūdaļu Daugavpili rēķinājās, J. Brodskām ir rodūša sadarbeibā ar vītejū pošvaldeibū, kur jū parosti uzklauša. Latgolas PIAK ar Daugavpili nūdaļas izvedōšonā īgīvis daudz lelōkas īspējas.

Kūpumā Latgolā projekta eistynōšonas gaitā sōkuse veidōtis jauna attīksme pret patārātoju kai pret ekonomikas atteisteibas vērtegām, pasāteicūt laikroktim, izgleitōjūsā satura informācēja bejuse pītama 80% Latgolas īdzīvotāju.

PĒTERS ZEILE
J. Danovska foto

ONTONS RANCĀNS

HRONIKA

● 12. janvarī (1908) Rugōju pogostā dzīmis tautsaimnīks, publicists Vilberts Krasnais, deportāts 1941. goda junī.

● 12. janvarī (1943) Rēzeknē nūtyka plaš Latgolas rakstnīku kongress.

● 14. janvarī (1923) Daugavpils aprīņķa Gajānu pogostā dzīmis filozofs, dzejnīks un publicists Roberts Avens (Mūks).

● 14. janvarī (1913) Daugavpils aprīņķa Izvaltās pogostā dzīmis katōju pīvrais, goreigūs dorbu autors Jezups Savickis.

● 14. janvarī (1888) miris pyrmās katōju bazneickungs latgalīts Andrīvs Seipūlnīks, dzīmis 1838. godā Ludzas aprīņķa Mērdzenes (Mihalovas) pogostā.

● 14. janvarī (1928) Jasmuižas pogostā Lelajūs Mazurūs dzīmis filozofs, dzejnīks zīnōtīu doktors profors Pēters Zeile.

● 15. janvarī (1938) Ludzas aprīņķa Migliniku cīma Sylā dzīmis kūkēlēnīks interjerists, pedagogs, Treju Zvaigžņu ordeņa kavalers Otons Rancāns.

● 16. janvarī (1993) Reigā miris gleznōtījs, nūvodpētnīks, pedagogs Oskars Kalējs, dzīmis 1902. goda 24. aprīlī Rēzeknē aprīņķa Bēržgala pogostā.

● 16. janvarī (1938) Ludzas aprīņķa Malnovas draudzē dzīmis katōju veikspūs Vilhelms Ņukšs, miris 1993. goda 27. februāri Romā.

Sastōdēja

Viktors TROJANOVSKIS

INTA BAIBA PILSĀTAS RŪTA – VEIKALI

EKPRESINTERVEJAS

Nu vydusskūneicās godim pīmīnu skūlu, parku un dažus tryuceigus veikalus. Kod īvede importa apovus — veikālā dežurēja milicis, jo pērcēju rindas gōze nu kōjām pōrdevejās, kod dōrzenu veikālā pasārōdēja pī kartupelīm, skōbātīm kōpusīm un bītem banāni voi veinūgas, pērcēju rīnā konsolidējās jām īrpuse — uz ilas. Šudīn daudz kas izamainējis — preči autoštāi, kur stōvēja vīntūta vaca mōjele, pīles zōlējs uz pīaungānu, Unibankas filiale sakūpuse dāju nu Talsu ilas. Bet tō vin vēl gauzam par moz. Tūfis tērēzniecība īgīvuse plāsu vērni — voi ik uz sūla kāids nu veikālā aicīnoj īsaigri.

Vitālijs Plīvda privātuzīmējējā:

— Man Preiļūs pīdar pīci veikali, divi — ar pīrmōs napīcišāmeibas prečem — ir dīnnakts, cenas — vyszamōkōs pīlsātā. Dīnnakts tērētōvōs nākta laikā nākalels uzcenējums, jo vīrōl par dorbu teik mōkōts pōrdevejāi. Vīnā nu veikālā — Skūlas ielā — var īsaigōdōt dažādus gultnus un makšķerēšanas pīdarumus. Gribīs, lai prelīšām prečes bytu po kabatai, jo īdzīvotāju pērkstēpēja vysas tryuceiga, lai pōrdevejās ar jīm bytu laipnas un vēleigas. Kōdreiz īsaigrižūs »Tureibas« veikālā, lai saleidzīnyōtē preču cenas. Vinmār pīteik īnēkt grōmōtu nomā »Latgola«, var uzteikt ari Igora Pliča kafejnīcas »Hipoprāts« dorbu, kura īreikōta poliklinikas tēpējā.

Mārite Stagite, kooperatīvās sabidreibas Preiļū universalteikā direktore:

Nūbeigums 3. lpp.

PADŪMOT, PYRMS IZLEMT

Sōkums 2. lpp.

īsocijs. Un lai Dīvs nadūd, ka jys atsagrīž politikā un teik pi jaunas varas. Šūs reformu turpynošana latvītu tautai dōrgi izmoksos. Tei ir pogostu pīspidu apvinōšona, rajonu pīspidu likvidaceja, četru nūvodu jeb guberniju nūdybinošona Latvējā ar gubernatoru īcēšonu nu augšas utt. Tādai reformai, jo lamts turpynošis, jōnūteik tikai ar idzeivotōju atklotu atbolstu. Jo kādai pogostu padūmu varas godus izadevis uzelci skūlu un pi kaiminim tōs nav, tikai tod var byut runa par apsavinōšonu, jo obu pogostu laudim tysi izdeveigi un perspektivi. Var jau tai saucamū bezdeficita budžetu, kas Šķēles kungam beja kai taida kūšlojamā gumeja, veidot, itaupīt leidzēkļus, kōpynūt ražōšonu, bet taupeit var ari ar pošvaldeibū, skūlu likvidēšonu, jo nav tik daudz jōjīdzū. Myusus uzmanieigus dora ari sei Šķēles Leldinu parteja, uz kuru daudzīs vītō skotōs lūti negativi.

Sovas pozicejas mes varim nūtūrēt, tiki poši nūstypinūtis. Nav nivins tāds engelis pīdzimis Latvējā, kāds taisīs byut Šķēle, paziņōdams, ka Eiropas eksperti nūteikuši — Latvēja, jamūt vārā septenū ūs godu atteisteibas tempus, Eiropas videjū leimini var sasnēgt 71 godā, ari pošai Eiropai tōlōk kōpunojūt ražōšonu, bet, lyuk, Šķēles kungs paziņoj, ka jō parteja un jō vadeibā tū varēs izdareit 10 godūs. Nōk prōtā kaidreizejais bīdra Hruščova teicīns: parteja svineigi pasludynoj, ka sei pauāuze dzeivis komunismā! Tai ka jaunveidōtām partejom jōpīt ar zynomu uzmaniebu. Zāl, ka vīns ūtrs lauku cylvāks vintīseigi nūtic, ka nu jau nyu byus atsagrīzis carātais Ulmanis, bet munas dūmas tādas, ka ar Šķēles kungi pīdzīvōsim sovu Stalīnu. Prūtams, ka ūtru nūmālojūt pats boltōks napaliksi, bet pīsardzeibū tūmār jōvāroj. Golū golā vīnolga, par kaidu parteju it runa, bet lai kotrs vālātōjs pasaver, kas tām voi cytā sarokstā ir, kam var tīcēt un atdūt sovu bōlsu, lai nav kai ūbreid. Otkon kota parteja daudz kū sūleis, rausis pi varas, kas daudzīm ir galvonaīs.

PILSĀTAS RŪTA — VEIKALI

Sōkums 1. lpp.

— Kai profesionala tērdzīneibas darbīne, pīrtams, vālūs vairōk preču, lobōku apkoplošanas kulturu un ari bogotōkūs pērcīns. Saleidzīnōjumā ar pri-vateikali ipašīkīm, jōsoka, asem pakōpi augšōk, jo slyktas kvalitates pērkumu pēcējs bez problemiem var apmainēt pret lobu, iārōjam realizacejas terminū, nu vārumfērdzīneibas teikla isagōdojam tōjōkai realizacejai tikai sertificātus ražōjumus. Cēnas varbuty myusu veikalā ir augstōkas, bet tōs pacej tysi, kā asom tōli nu Reigas un cytum vārumfērdzīneibas bāzem — dōrga pōrvēsōna uz Preili. Individuali lelōki fisu tērgōjas ar pōrtīkas precem, bet mes jūprūjom pīksgolā ar ryupnīceibas grupu, pīmāram, universalis veikals ir monopolists tērdzīneibā ar mēbelem, paklōjū u. c., pēcējs pī myusim var atrast vīsu — nu lōpamōs odotas leidz modernam divanam, nu noglas leidz slauktīvei. Ti, kuri palykuši uzīceigī «Tureibas» veikalim, atzeist, ka maize, kū pōrdūdam, ir garšēigōka, ari ryupnīceibas preces pōrōkas. Man pošai bez sovīm veikalim pateik isagrist »Dailradē», kur vīnmār ir kāda gleita, sīrdi īprīcīnū manteņa, nu privātīm vairōk imponej Volkova veikals, kurs dorbojās bejušō maizes veikala tēlpōs, vēl ari »Pārlāk».

...Ar ūrzemēs ražōtū sadzeives tehniku, sāmīnīceibas precem un elektrotehniku,

tērgōjas, sasacansdamīs spūžumā un skājumā, veikali »Spīrrok» un »Oma», bet kod tu iej jīmūs, pa vīsu telpu grand dzīme »Jo te ir Latvija, te ir Gaujīmala...» un jōsēc ūsabeitīs, voi tu vēl es! Preili... Pavysam cytās nūskānōjumus volda universitākala sadzeives tehnikas un sāmīnīceibas preču veikalā, kur par sāntīm gobala pīdōvō metalu vīcēpus konservēšanas burkom, te īspējams tilt pi dōrza kerras un cyta. Vōrdu sokūt, Latvējas prece un Latvējas cylvākam. Stōsta šō veikala pōrdeivēs Arvids Sirotins:

Pogosta mōkslas izstōdi

Provinces mōkslas procesi, kod kūpa ar profesionalū mōkslinīku dorbu

Eiropā mes lobōk asom ar sovīm gūvēm un slauktīvēm, sovīm burku vīcēnum, navys spūdīm ūzēmu ražōjumim. Kai sācēja Mārite Stagite: »Jo myusu idzeivōtōjs nūpērs spūžus pūlu plastmasas spanus un tūs palītis, tod naz voi nōkāmā reizē jam pītōt nessis uz tīm. Taipoš ar importātu tomātu ketčupu, kurs smaržoj pēc parfīmējās un ni tyu nastōv pošu zēmē ražōtai tomātu mērcēi. Lai ūtūr lobōk myusu pilšātā ir vairōk kōsova, latvyska».

VLADIS RIČIKS

JYS PROTA REDZĒT SENĀTNI

Šūgod 4. janvarī aprītēja 77 godi vīna nu lelōkīm myusu senītēs pētniku — arheologa Vladislava Urtāna dzīmīšanas dienā. Vēstures zīnōtīnu kandidāts, cylvāks, ar kura vīrdu saistīs myusu tautas liktingaitas, nanūdzeivēja leidz šām vacuumam...

V. Urtāna īgūldējums Latvējas senītēs izpētē nanūlīzīmi tīkams bloks tādim radzamīm myusīnīs vēsturnīkīm, kāj J. Apals, R. Denisova, M. Atgāza, J. Graudonis, E. Mugurevičs, A. Zarina un cytī pēc jō davuma. Myusu nūvodnīka vadeibā veikti arheologiski izrokumi daudzūs Latvējas senejūs kopulaukūs, pilskolnūs, apmetnēs. Medicīnas zīnōtēs doktors Vilis Derums atzīneigi nūvērēja. V. Urtāna »Lejasbītenēs« izdareitūs izrokumi rezultātā īgyut materialu, īpaši tī užītī golvaskausu, kurā beja operacejas pādās nu IX voi X godu simtēna. Kerfīs pi golvaskausu atvēršanas nav vīnkōrā līta un tagad var sacīnyt, ka vēl pyrms vōcu krīstēnu ūbrukuma myusu zēmē bejis samārā augsts tautas ūrstu profesionalais leimins.

Izdūti divi apjūmeigi arheologiski pētējumi, vīns

ALBERTS SPOGIS,
MINSTERE

CYLVĀKI UN NŪTYKUMI

1. turpynojums

Šūgod janvari aprīt jau pīcēsmit godi, kai strōdoju žurnalistikā. Kai tys gōjis? Sōkumā pīsadalēju jaunītes ūurnalūs un cytūs izdavīmūs te, emigrējā. Armejā tyku isaukti nu napylnīm devenpādsmi godim. Izdeveiba pabyut dzīmtā pusē rodōs tikai pēc 33 godim, kod satyku tāvū, mōti un mosas — tādi dzeives pagrīzīnu punkti.

Pyrmos publikacejas beja skautu žurnalā, skūlas žurnalā, kur beju literārā pulceņa vadeitōjs, organizēju sareikōjumus, pats gatavōju referatus, cytūs isaistēju. Tūlaik, gimnazista godūs, rakstēju ari dzeivelūs. Tys vyss beja Beļģejā un tymā tōlajā 1957. godā. Tur beidžu gimnazēju, na vīsai tōli nu Minsteres. Latvēja pīspēju pabeigt tikai pamatskūlu, kod mobīlizēja legionā. Beja jōstrōdōj ari sātā, kod tāvū aizvede. Jau ari pyrms tam strōdōju par grōmatvedi patārātōju sabidreibā. Mes, jauniši, biži pučējomēs, pōris-treis reizes nedēļā

un bīžōk, sastīdīnos un svātdīnōs vokorūs, cytum dīnom. Bejōm izdūmōjuši ceļt trejssturyveidegu mōju, kū jau beja atļōvuse ari vōcu sabidriskūs litu departamenta pōrstōvē un šāmā ceļnē organizēt kulturas pasōkumus. Sagatavōju sovas bīdreibas statutus, saskaņā ar kurīm mes, jauniši, sanōkam kūpā, dorbojāmēs literari, par literārim vaičōjūmīm referezom un diskutejom. Myusim beja ari sovs orkestris — Vōrkovas, par kuru dūmoju uzraksteit plāsōk, jū vadēja Ksavers Vaivods, kurs pats pyute lelū basu. Atyutēja oficiālu atļōvi, varējom izgatavōt zeimūgus, Valtera un Rapas

grōmatneicā isagōdōt rokstamlītas, jo uz vītas nikō tāida nabēja, išnīdēm pāsyutējumu veikalam. Vōcū laikā tai vīnkōrī ni zeimūla, ni papeira navarēja dabōt, seviški laukūs.

Legionā isauce 1943. godā. Pyrmō isarāšonōs beja Preili 31. martā, tod atbreivōja uz nanūteiku laiku, jo sātā beju es, mōte un trejs možokas mōsas. Tai sagadējīs, ka myusim kotram nu dzīmōšanas ir pīcu godu atstarpe; kod isauce, man beja jau ostoppadsmit, bet mozajai mōsai Verai, kura dzeivoj Preili, tikai trejs godi. Rudini otkon beja isaukšona un tod vairs atabreivōja, novembri nūklīvu Vaiņodē Januma pulkā un 1943. goda Zīmassvātūks izbraucem uz fronti Starajas Rusas un Novosokoļniku apkaimē. Pi Novosokoļnikim nūklīvom ilankumā, 70 kilometrus garā pōrgōjīni izleidom nu tō, Janums pa prišku un mes vīsi puikas pēc jō. Zīma, solts, vējs, snīgs, vīsi nūguruši un tikkū varim paīt...

Sōkumā pi myusu nabeja nīvina go-

reidznika, poši lyudzem Dīvu, tikai, kod jau bejom pi Latvējas rūbeža, sajēmē kapelanus. Frontē gadejōs, ka myusim preti stōvēja latvīši, varēja dzērdēt bōlsus, tyka ari napatekami apvainōjumi nu tōs puses. Seviški jau Kūrziemes kotlā, kur nūsauce pat vīrdūs. Beja ari tai, ka mōnēja pōri frontes linejai, atskāpoja dzīsmas par metīpom un tamleidzeigi, aycīnōja, sok, kū jīs tī ar vōcišim — nōcīt pi myusim un vyss tys byus. Atbreivōsim dzīmīni, vīsi mīreigi un meili dzeivōsim. Mes gon zīnōjom, kai tei atbreivōšona nūtiks. Beja laikam kāds pōrs, kuri aizgōja, bet legionari nīvins nātīcēja, zīnōja, kas jūs sagaida. Gon Ontons Dzezs rōksta, ka vōciši cētēs izprovocēt latvīšu nākōteibas, beja ari zīnōmas brīsmas, ka angli un amerikani var gyustēkņus izdūt sovīm sabidrōtīm, bet tai nanūtyka. Jys nav konkreti tvēris, kai tys beja frontē un

Turpynoju 8. lpp.

un dūd cylvākam pozitīvu enerģēju (»K. Dz.«, 12. 97., 16. lpp.). Cytātās atzīnās byuteibū var attīcīnot ari uz Konstantīna radīnīka, talanteigō Arņa Začesta izstōdē eksponātīm dorbm.

Dvēselu komforts

Rēznekas rajona nūmālejais pogots, aiz kura sōcas jau Ludzas rajona rūbeži, mōkslas zīpā naizaver pīmērsts, lai ari, žargonā izasokūt, nūmālēs zvāigznes bōlej un dzīst. Napalik tikai tys, kū individuali litōtīj var apēst un nūdzert, bet tys, kas spēj uzturēt interesī par ūs skaītū zemi un cylvākim, palīk. Patīss dvēseles komforts pastōv tautas dailīrades montōjumā un jo tei ir pošsaprūtama, morāla, ar sovu pošsapzīpi, talanta identitati veidōta dailīrade.

Izeskolna litišķos mōkslas meistarū dorbu izstōde ar sovīm dūmōm, jītom, prasmī un attīksni pret laiku jaun redzēt leidzcylvāku dorbu, dobu un dzeivi, un lai Dīvs paleidz jūs mōkslai pulcīnōt ap sevi aizvīn jaunus skateitōjūs, pogota ekonomiskōs un kulturas dzeives atbāsteitōjūs!

Attālā: Arnīs un mōsa Iveta Začesta Izeskolna pogosta Ilga mōjōs.

Jezupa ZAČESTA foto

VLADIS RIČIKS

JYS PROTA REDZĒT SENĀTNI

Šūgod 4. janvarī aprītēja 77 godi vīna nu lelōkīm myusu senītēs pētniku — arheologa Vladislava Urtāna dzīmīšanas dienā. Vēstures zīnōtīnu kandidāts, cylvāks, ar kura vīrdu saistīs myusu tautas liktingaitas, nanūdzeivēja leidz šām vacuumam...

V. Urtāna īgūldējums Latvējas senītēs izpētē nanūlīzīmi tīkams bloks tādim radzamīm myusīnīs vēsturnīkīm, kāj J. Apals, R. Denisova, M. Atgāza, J. Graudonis, E. Mugurevičs, A. Zarina un cytī pēc jō davuma. Myusu nūvodnīka vadeibā veikti arheologiski izrokumi daudzūs Latvējas senejūs kopulaukūs, pilskolnūs, apmetnēs. Medicīnas zīnōtēs doktors Vilis Derums atzīneigi nūvērēja. V. Urtāna »Lejasbītenēs« izdareitūs izrokumi rezultātā īgyut materialu, īpaši tī užītī golvaskausu, kurā beja operacejas pādās nu IX voi X godu simtēna. Kerfīs pi golvaskausu atvēršanas nav vīnkōrā līta un tagad var sacīnyt, ka vēl pyrms vōcu krīstēnu ūbrukuma myusu zēmē bejis samārā augsts tautas ūrstu profesionalais leimins.

Izdūti divi apjūmeigi arheologiski pētējumi, vīns

nu jīm kūpā ar J. Graudoni »Senātēs pādōs« (1961) un ūtra grōmota sakōrtōta pātstōvēgi — »Senātē depozīti Latvēja« (1977), kas hronoloģiski aptver 2500 godus ilgu periodu, sōcūt nu 1300. goda pyrms myusu eras. Zīnōtēs izdavīmūs publicēti ap pussūtīm V. Urtāna dorbu... Jys pīsadalējs ari Latvējas padūmu enciklopēdejas sōkūtējūs sejumu sastōdeišonā.

Vladislava Urtāna dzeives gōjums nav bejis vīglī. Plōns maizes rīcīns tryuceigō Latgolas dālē celā uz zīneibom. Atmīnu pīzeimēs, kū astīojis, losam, ka »...mū mōmūla sovā dzumtāju pūse Ludzas aprīnka Mērdzīnes pogostā »Lōčūs« sapnōjuse, kai varātī tilt skūlā voi vīsmozi izlaseit sadžā vineigū elementarū« — tūlaik drukas aizliguma laikā ari aizlīgtū myusu katōlīkīs tīcības Diva lyugšonu un dzīsmu sakūpōjumu, kura vōki nu laseišonās vīsā sādžā beja pamateigi nūdūliši.

Kod nūmyra Vladislava tāvī, mōte pōrsacēle uz Reigu, ar tryukumu sysdamīs pasacentēs izskūlōt bārnus, pagōdōt, lai ītīgust augstōkū izgleiteibu.

Vladislavs pēc Reigas 1. gimnazejas beigšanas 1939. godā ūstātā Latvējas Universitētes vēsturnīkūs un tymā pošā godā ari studentu korporacejā »Lacunia«. Tod nōcī 1940. gods, ar tū sōcēs mūku ceļ ū Sibireju. Solikamskās lēgeris... Par kū? Ka nosōja studentu korporacejas capureiti un par cīnas apīcīnōjumim Tāvzemei? Te, pylīdīt kōprāca pīnōkumus, zemes klēpī guldēja daudzus pazeistamus, draugus, īvārojāmus myusu tautas gorā darbinikus.

Par Sibireju pīdzīvōtū Vladislavs Urtāns tikai atmūdas laika periodikā spēja kū pavēsteit...

Šāi gaišācī dīvēlei ipaši jōpasateic ar jōs varūneigū uzīmēibū un spēju riskēt, 1946. goda septembrī nu Sibirejas nūmetēmu vītōm ū Latvēju pōrsyuteit 1941. goda 14. junī izvastīs bārnus.

IRINA BIDZĀNE, II KURSS

KATEDRALE MOZPIŁSĀTĀ

Pētūt latgolas kulturas vēsturi, muna interese naviļus apsastōja pi kaida nālēla, tūmār ispaideiga kulturas pīminekļa, kurs, īpasazeistūt tyvōk, pīrsteidze ar interesantū pagōtni. Runa ir par Viļakas katōlu bazneicu -skaistu, varonu gotiska styla ceļtni, kura nivīnu naatstōj vīnaldzeigu, kurs kod reizi jū redzējis. Viļaka ir moza pīlēteņa Bolvu rajonā, pastōv jau vairāk nākai 700 godus, ari bazneicas pyrnsokumi meklejami tōlā pagōtnē.

XX godsymtā sōkumā Viļaka beja nales mīstēpš, kurā sagōja celi nu Bolvīm, Kōrsovas, Lipnas, Vacum stacejas, tūs krustojumā beja veikaleni, kurus cylvāki pērka napīcišamās preces - sōli, petroleju, dzeļzi, šū tū nu drēbem. Nalelōs pelēceigās kūka mōjōs dzievōja mīstīniks, vīneigi muīžas pijs beja plaša un stolta, nu tōs uz jaunū bazneicu muīžas dōrziniks Dudzinskis ištōdēja lipu aleju, kura vēl sasaglobōjuse ari myusu dīnōs, lai gon vātru un pēc kara sabuvūtās savrupmōju idzeivōtōju pūsteja.

Kod Latgolā beja smogī drukas aizlīguma godi, bazneica beja gondreiž vīneigā vīta, kur myusu nūvoda bārnim kū vuicēja dzymtā volūdā - tōs beja lyugšonas un goreigōs dzīsmes. Ap 1910. godu kai vargāni Viļakas katōlu bazneicā sōce strōdōt Jezups Krīvāns -- lūti apdōvynōts cylvāks, vīns nu spejeigōkām Latgolas vargāni. Jys nūdybynōja draudzes kōri, aktīvi pisadālēja vīteja sabīdriskajā dzievē. Leidz 1901. godam te dzievōja katehete Marija Styriška, kura apglobōta Viļakas kopūs, uz kopa plōksnes jai bejis uzroksts: »Latvīšu bārnīs mōcēja pazeit Dīvū». Pēc jōs tū darēja cytas »cioceites», pōrejū paveice mōtes garajūs zīmas vokorūs, vuicūt bārnus nu Pūlejas voi ūrēzemē slapyn īvastōs lyugšonu grōmotōs, kū šod tod pōrdeve ari ebreju tērgōtōji.

1748. godā prāvests Januševskis panōce, ka Viļakā aizsōce pyrmōs katōlu bazneicas byuvi par gudu svātajam apostolam Mateušam. Sōkūtēji bazneicai pīdarējuse 4121 desetīne zemes -- veiskupam Georgijam Pavlovskim, golvonūkōrt apkāimes cīmi ar 777 zemnīkum un zemnēicom. Bazneica atsaroja mozas upeites Pušnicas kreisajā krostā, blokus -- Jerapoles cīmā -- veiskupa kūka noms ar augļu dōru.

1867. godā prāvests lyudzis atļōvi gubernatoram svātku proceseju sareikōt ap bazneicu, bet atbīldē bejuse, ka bazneica nav tik moza, lai tū

pyrnsokumi

nabytu īspējams dareit ikšpusē, un lyugums nūraideits. Tūmār 1748. godā ar prāvesta Januševska gōdeibū cāltō bazneica bejuse par ūsauru Viļakas draudzei -- vīnai nu lelōkōm Latgolā. Par tū, kaida jei beja, var sprīst nu J. Brōces 1798. goda zeimējuma, nu tōs ansambla vēl sasaglobōjuse, gon daleji pōrbyuvātā veidā, vacō kūka plebaneja, prāvesta dzievōjamā mōja.

Kas nūtyka ar vacū kūka bazneicu? Policeja tai nūslāguse durovas un aizzeimūgōjuse, bet izplatējušos baumas, ka gribūt nūdūt pareizticeigim. Tod ar muīzineicas ziņu sasapulcējušis apkāmes styrpīki puši un vīnā naktī nūjaukuši, atstōjut tikai stenderus ar durovom un cara zeimūgu, jo tam nīvins nagrībējis čertīs klōt. Kūkmaterīlus izvodōjuši uz apkōrtejōm sādžōm dadzynōšonai, varganis aizvatas uz Dričānu bazneicu, bet vīna nu vacōs bazneicas oltora gleznomi atsarūn tagadejōs bazneicas kreisajā sōnu oltorā. 1937. godā šōs vacōs bazneicas vīta uzalts kapucīnu ordeņa mūku klūsters.

Par jaunōs ceļtnīceibū sōce ryupētis muīžas īpašneica grāfīne Alina Lippe-Lipska ar meiton. Tīcis nūlām tū byuvēt tīvōk muīžai un kopsātai smīšainā uzkolnā, tōlōb sōkumā dzēzītū ūzula pāli, uz kurim lykti pamati nu tāstīm akminim. Pošu āku cēle pēc Reigas Politehnīkā instituta īzenera Floriana Viganovska projekta, jys pats ari vadējis byuvdorbus, dzēvōdam sūtītīs. Cēle gotiskā stylā nu sorkonim kīgelim, kurus gatavōja uz vītas Brontūs, grāfīne tūs lykuse apzeimēt ar sova uzvōrda burtīm LL. Inženiers lūti ryupējōs, lai tyktu īvārotās vīnas stylā ipatneibas un ceļnes skaistums. Tai bazneicai ir divi 46 metrus augsti tūrni, jīmā var satīpt ap 2500 cylvāku. Ceļtnīceiba ilga sešus godus, apdares un kalēja dorbus veice gon Reigas un Varšavas firmas, gon ari vītejī kalēji un gaļdniki. Vīnas lēlūs izdavumus sedze muīžas īpašneica, kū aplīcīnoj ari uzrokstī uz marmora plōksnes latīnu volūdā bazneicas pīkstelpā.

Jauņū bazneicu konsekrēja (īsvētēja) veiskups Ludvīgs Zdanovičs 1891. Jaunū bazneicu konsekrēja (īsvētēja) veiskups Ludvīgs Zdanovičs 1891.

godā 13. janvarī, svīneibōs pīsadalēja seši goreidzni un lūti daudz cylvāku. Interesanti atzeinēt, ka pyrms svīneibōm veisks ar pavadūnumā apsamatušis pi kā pīrsteidze, ari J. Soikāns, bet pēc konsekācijas tūmār stuđi visojuši muižas pīli.

Muižneica pi bazneicas lykuse uzceļt ari plebaneju ar sāmīnīceibas ākom prāvestam, īrēgnīka mōju taipat ar sāmīnīceibas ākom, slimneicu un patversmi vacīm īaudim. Tai kai plebaneja uzcalta zamā, purvainā vīta (šeī āka stōv vēl ari tagad), prāvests tī nadzīvōja, palyka vacajā, jau pīmīnātā plebaneja, kū bazneicai pīdareja ari zeme. Tys ari acīmradzūt beja īmaslīs zynomom nasaskaņom storpi muīžas īpašneicu un prāvestu. Tikai pēc ūtō pasaulā kara, kod vacū plebaneju nacionalizēja, Viļakas prāvesti pīrsacēle uz āku pi bazneicas, kur jīm tyka īrōdeits vīns mozs dzīvūklets.

Vēl vīna ceļtnē, kura topuse reizē ar bazneicu, ir grāfū Lippe-Lipsku-Zabello dzymtas kapenes tōs dōrza molā, kur ari atsadas jōs pīdareigūs pīšli. 1918.-1919. godūs, jau juku laikūs, tōs pūsteitas, nišōs īvītōti divkōrši (ūzula un metalā) zōrķi uzlausti -- laikam jau meklejūt bogēteibas. Vēlōk grobus otkon savede kōrteibā, nišas tyka aizmyurātās.

Tai jau pagōjuši vairōk nakai 100 godu kūpš Viļakas īdeivōtōjus un vīsus prīcīnoj ūsei stōltō ceļtnē, vīns nu Latgolas vīstēs pīmīnēklīm. Jōs symtgāde svīnāta 1991. godā, kas īvītēs par lelym svātkim gon vītejīm īdeivōtōjim, gon vīnas Latgolas kātōlīceigīm.

Oreji Viļakas bazneica nādaudz leidzinojās Rēzeknes katedralei, bet ikšejais ikōrtōjums atstōj dažaidus īspādus. Augstī myuri, varonī ūzulkūka oltori, breinišķīgā vargaņu muzika pacyloj un roda myužebas īspādu, tū vēl pastyprīnoj ari cyldonīs grafu dzymtas kīlītītē kapēnēs blokus jūs myuža lelōkājam veikumam -- bazneicai.

Dzejas styreits

ANDRIS VĒJĀNS
VOGAS GOLĀ
Jezupam Studenam
Es pōršķūrku tovas atstōtōs klasses,
Studenu tāvs.
Un vējš un Adamovas azars mañ paleidz,
Deveīnas solas
Sanōk vīnūv
Un skumeigu dzīsmu dzīd
Tev, Studenu tāvs.
Tovi teikumi
Kai leidumā vīgas --
Nabeidzamas un smogas.
Tovi burti
Kai izgōzti calmi
Mat malnu susātīvu.
Kai tovai pīrei --
Ik lopas pusē
Daudz dzīju kai grōvji rīvu.
Bet azars dzīd,
Un solas kai bōreni
Spīžas vīnūv.
Un septeni
Mozbārnu vainadzeni
Kai sauleites zīd.
Dabasi palāki.
Tova Borisova raud:

Tik daudz bādu
Ūbeļneicom zorūs nav krauts.
Kotra sakne jyut
Tovas stypras un korstas rākas.
Tu proti ar saknem un zorim
Jūkōt un sasarunōt.
Latgolas zeme,
Mōt,
Esi loba pret sovu dālu,
Taipat kai jys beja ryupeigs
Pret tevi.
Jys nasaudzēja sevis.
Jys gōja,
Kur daga pasaules povordā tīgles
Un strēlnīki lēce zyrgūs,
Kur ūrapneli pleisa,
Kur maršus spēlēja
Vara taures
Un sēreigu mīlestības meldiju
Vylka vījūles un kākles.
Tu aizej,
Studenu tāvs --
Nu mižu dryvas,
Nu airim un rudzu maizes,
Nu Borisovas,
Nu azara,
Nu breineigom solom,
Pīpīlējīs dzīves bryunū krūzi
Leidz mōlom.
Īdevi trokas un lobas olkas
Meitom un dālim.
Deveīnas solas
Augusta dīnasvydā spied,
Deveīnas osoras

Kai akmini kopā kreit,
Studenu tāvs.
Bet sīrds un vējš,
Un azars veļti kīdz:
-- Naizej...
Aizvārta pādejō lopa
Tovā kīdē, Studenu tāvs.
Sasnāgts vīgas gols.
Orōju nabaida vaira
Snīgputeni un sols.
Raug:
Jauna rudzōle pōri rugainei
Aug.

**STASIS JERUMANIS
REITĀ**

Zīd bārzi zīmas reitā
boltōs un sudroba krōsōs.
Vosoras sapnūs sapņojuj,
snauž egles tāva sātā.
Bet strauti ar jauneibas sporu,
jau bīzū lada sagu grauž,
lai tyktūs ar saules storu,
kas zemei jaunu pavasari pauž.
Jau veiru sapnūs orkli
pa breivū zemi sleid --
Sleid gōju putni pōri,
dzīd priceigs ceiruleitis.
Svētej, Dīvs, ūz zemi
un tautu strōdeigū
kas augstōk par ikdīnas ryupem
ceļ karūgu sorkonboltsorkonū.

SILVIJA KRAVALE, II KURSS

JEZUPS SOIKĀNS – LUDZAS KULTURAS BĪDREIBAS TĀVS

J. Soikāna personeiba un dorbs breivōs Latvejas pyrmā godu symtā nav škirami nu Ludzas aprīņka sāmīnīcīskōs, administratīvus un kulturas dzīves. Jo cytu dorba dareitōju vōrdi iznyrst un pazyud nūtykumu vērtinē, tod jō vōrdam nav īspējams paīt garum, jo Latvejas naatkareibas pyrmā godu dasmytu aprīņki var nūsaukt ari par J. Soikāna dzīves tādi pūsmi.

J. pīdzyma 1889. goda 25. novembri Cyblas pogosta Brickūs kai deveitais giminē, svēteitā ar 11 bārnim. Pyrmā izgleiteibu baudēja Eversmūžas tautskūlā un Ludzas pijsātā skūlā, kuru beidz 1906. godā un 1910. godā absolvēja Pleskovas realskūlu, pēc kō devēs uz Viļnas karaskūlū. Breivū laiku izmontōja franču un angļu volūdas studejom, bet pēc kara jō izgleiteibu, nacionālū stōju, spējas un energēju pamanēja tīkā īcāltō aprīņka valde un aicynōja uz augstū skūlu valdes priķšnika posteni. Naparosta un smoga problema rodōs tīši ar latvīšu volūdas vīcēsonu. Latgolā nabeja sovas literatūras, sovu literarūs tradīciju, tryuka ari elementaru zynōšonu par literatūru, tōs veidim un žanrim, tī beja vin kīvī volūdai, bogēteibā literatūra, īspīta gotu burtim, Latgolā sōce īsavīstākā breivōs Latvejas laikā.

J. Soikāns labi saprota gryuteibas, jo beja audzis sovā tautā, cīnējīs pret nābadzeibu un pōrkrīvōšanas žņaugim, ejūtū vīnas kīvī skūlas uz ūtru, zynōja, kū prosa tauta un kai ūs praseibas apmīrinōt -- ilgas pēc gora gaismas un lobōkas nōkūtēs. Jam vajadzēja byuvēt pyrmūs tīltus pōri dzīlai aizai, kas beja rodusēs 300 godus ilgā nūskērteibā. Un te pasarōdēja »Latgolas nacionālisti« J. Soikāns, kurs, gūdynōdams tautas montōjumu, veidōja jū pošu nōkūtēi.

Pēc jō inicīatīvas 1921. godā sōkumā Ludzā nūsadybynōja Latgolas kulturveicīnōšanas bīdreibā ar nūdaļot amētīšķūs pogostū, kai pyrmā dorbu sōce Mērīdzīnes pogostā, vēlōk ari cytur. Bīdreibā uzdavumūs beja reikōt teatra izrōdes, gatavot referatus, atvērt bibliotekas, veicīnōt kōru dzīdōšonu un jaunōtī pulcīnōt savīseigūs vokorūs. Tai kai tā pīdareja intelīgences atbōstīs, to sareikōjumās īsāroda vīsts un pošvāldeibā darbinīki, skūlu mōcību spāki un lela daudzumā vīnkōršō tauta. Seviški aktīvās beja teatru kūpas, kurōs īsāsaistējōs ari skūlōtōji un īrēdnī, mārojūt garus celus uz mērīgōjūmīm. Teātrā izrōdes, referatus, un danču vokorū beja pyrmūs sanōksmes, kurōs zemnīkums un strōdnīkums sasatykōs ar īrēdnī un skūlōtōju, kū intīgēce runōjā latvīšu volūdā un jōs paraugam varēja sekōt cyti.

Radzamōkōs personas Latgolas kulturveicīnōšanas bīdreibā beja J. Soikāns, Ē. Rudzīts, J. Turkopūls, B. Miglinīks, J. Rudovičs, S. Daudišs, V. Sloskāns, D. Grečs, J. Masaļs, J. Spridzāns, J. Silkāns, F. Ankipāns, S. Začests un cyti.

Kai skaists krūnis J. Soikāna darbeibā skūlu drūvā jōmīn aprīņka realgimnāzejas nūdybynōšona, kura dīvāras vīre 1921. godā 3. oktobrī. Jō spējas, praktiskū pītū protu nūvērtēt ari vīsts īstōdes Reigā, 1922. godā īkšītu ministreja aicynōja uzajīmt aprīņka priķšnika paleiga pīnōkumus, kuri saistējōs ar nalykumeibas apkāršonu un kōrteibas īvisōnu.

Kai skaists krūnis J. Soikāna darbeibā skūlu drūvā jōmīn aprīņka realgimnāzejas nūdybynōšona, kura dīvāras vīre 1921. godā 3. oktobrī. Jō spējas, praktiskū pītū protu nūvērtēt ari vīsts īstōdes Reigā, 1922. godā īkšītu ministreja aicynōja uzajīmt aprīņka priķšnika paleiga pīnōkumus, kuri saistējōs ar nalykumeibas apkāršonu un kōrteibas īvisōnu.

Kai skaists krūnis J. Soikāna darbeibā skūlu drūvā jōmīn aprīņka realgimnāzejas nūdybynōšona, kura dīvāras vīre 1921. godā 3. oktobrī. Jō spējas, praktiskū pītū protu nūvērtēt ari vīsts īstōdes Reigā, 1922. godā īkšītu ministreja aicynōja uzajīmt aprīņka priķšnika paleiga pīnōkumus, kuri saistējōs ar nalykumeibas apkāršonu un kōrteibas īvisōnu.

Kai skaists krūnis J. Soikāna darbeibā skūlu drūvā jōmīn aprīņka realgimnāzejas nūdybynōšona, kura dīvāras vīre 1921. godā 3. oktobrī. Jō spējas, praktiskū pītū protu nūvērtēt ari vīsts īstōdes Reigā, 1922. godā īkšītu ministreja aicynōja uzajīmt aprīņka priķšnika paleiga pīnōkumus, kuri saistējōs ar nalykumeibas apkāršonu un kōrteibas īvisōnu.

Kai skaists krūnis J. Soikāna darbeibā skūlu drūvā jōmīn aprīņka realgimnāzejas nūdybynōšona, kura dīvāras vīre 1921. godā 3. oktobrī. Jō spējas, praktiskū pītū protu nūvērtēt ari vīsts īstōdes Reigā, 1922. godā īkšītu ministreja aicynōja uzajīmt aprīņka priķšnika paleiga pīnōkumus, kuri saistējōs ar nalykumeibas apkāršonu un kōrteibas īvisōnu.

Kai skaists krūnis J. Soikāna darbeibā skūlu drūvā jōmīn aprīņka realgimnāzejas nūdybynōšona, kura dīvāras vīre 1921. godā 3. oktobrī. Jō spējas, praktiskū pītū protu nūvērtēt ari vīsts īstōdes Reigā, 1922. godā īk

MONS. ONTONS SMELTERS, LAIKROKSTA »KATOLU BAZNĪCAS VĒSTNESIS« REDAKTORS

PAR SVĀTDĪNU

upers ir naīdūmojami lels, svareigs un svinegs Dīva mīlestības izgudrōjums, jīmā Dīvs myusim pīdōvoj sovu bezgaleigū mīlestību, pīdōvoj myusim pats sevi: »Tys asu es jyusim un vīsim.» Dīvs meil myus vīsim. Kai zynim, myus kerminim, spējom ir rūbežas, bet te, svātōs Mises laikā mistiskō misa klyust it kai par tyltu storp Dīvu un cylvākim. Dīvs tikai sovā gudreibā sovu misu padora par ādamu un sovu asni — dzeramu. Tys, kurs naīau sevi meilōt, ir voi nu lapsi un idūmeigs, voi naprōtis. Cytažok tū navar izskaidrot.

Piktorkt — jo es svātajā Komunejā mēklejū un smēlūs spākūs un mīlestību, man jīn gotovam stōtī Krusta mōceibas sludnīšonā. Tys nūzeimej, ka man sovā apkaimē jōklyust par Jēzus mōceibas aizstōvi, slydnītōju un tōlōkdevēju. Bet jo Krystus mani aicinj lelōkam dorbam, tys ir, pīstereibai, jōatbīd ar »jā« un jōisaistōs Dīva kolpu lūkā, lai lobōk paleidzātu brōlim cylvākim. Sajamūt svātū Komuneju, mes zynomā mārā aplīcīnojam, ka asam gotovi strōdāt jō veina dōrzā. Svātū Komuneju varim pījīt dažādi — ar ikšēju un oreju dīvbejeibu, voi ari bez ikšējas dīvbejeibas, izpratnes un mīlestības — kai vīnkōrši maizes gabaleņu.

Leidz IX godīntam svātū Komuneju sajēme uz rūkas un stōvūt kōjōs. Svātās Jeruzalemes Cirils IV godīntam sovai draudzei skaiderjā, kai jōpijam svātō Komuneja, sacēja: »Jyusim jōt pi Dīva oltora — Dīva golda — jōsaifū rūkas kūpā, kreisū uzlikūt uz lobōs, tai veidojūt krystu un tymā pošā laikā trūni Jezum.» Šys ir skaists rūku salikšanas veids, krysts un tymā pošā laikā trūns, kur pats dabas kēneč Jēzus ījam sovu vītu. Atvārtō rūka, taipakai atvārtō mute var klyut par sajēmeju zeimi. Ar rūku varom kaidam īsist, tū varim saviļt dyurē sisšonai voi cyta montas grōbšonai, ar muti — mēli — varim cytam ikūst, cytu aprūnōt, nūmalnōt, navītā lomotīt, atvārtā rūka var izsaceit draudzeibū, gataveibū klyut par Dīva kolpu, jō dōvōnu dūi voi nest tōlōk. Atvārtā mute var sludnīt Dīva vōrdū, mirinōt cytu cylvāks, kurs svātīnōs naapmeklej svātū Misi, ir Dīva dōvōnu zaglis un, kai mes zynim, tādi dabasūs nūnūnōk.

Utrukt — kōpēc svātīnōs jōpmeklej bazneica, kai kristīts varu izskaidrot šāidi. Dīvs vēlejas, lai svātīnōs vīsmoz stuđi veļtom jam un man ir laiks svātajai Misei, vīsas cytas dīveies nūdarbeibas ir možoksvarēgas. Asu, pīmāram, uzlyugts vīseibōs, nomātāvs grib ar mani runot voi kū svāreigu pasacēit. Jys ir lels un labi pīzēstās kungs, šāmos vīseibōs — svātajā Mise — man jōr klot. Kad jau sēžu pi golda, tod, kai vīsos maļteitēs, vīsypūrms ir golda rūna. Jo kāds sōc skateitīs pūlķstīni, tod tāds cīmenēs vīrōk dīzeivoj ūrpus vīseibom.

Treškort — jo asu svātajā Mise voi Kunga milastā, man jōklyust pēc išpējas mīreigōkam un sakūptōkam. Prūtams, tys nav tik vīgli, es navaru vīsas iprīkējōs nēdejās ryupes, prikuš utt. kai kōmputēkļus vīnkōrši nūkratīt bazneicas sabidrīškā. Taitod vīsi jī jōnas leidz. Vōrs tībūluprēšonōs nūnūzīmēj uperēt vīn, bet ari tū, ka upera dōvonas jōpajam leidza. Tys nūzeimej, ka man, svātīnōs eimūt uz bazneicu, jōjām pīki, veiksmes, naveiksmes, bādas, streidi un tamleidzīgi, kūpā ar pīsterei tys vīss jōnūluk uz oltora. Vēl precizōk pasokut — vīss jōsalik uz pīsterei patēnas, kur stōv boltō, lelō hostiā, tod jys kūpā ar možajōm hostiām uperēs — pacejs Dīvam.

Catūrkort — mes vīsi zynim, ka asam vījī cylvāki, tōpēc myusim jōt pi tō, kai vīsas cytas dīveies — sīlētēs, kai vīsas meil un paleidz. Svātōs Mises

1998. GODA 23. JANVĀRIS

Saules apmyrdzātā zylgmē jautri uzrallynōja ceirulei, sovu kłōbytūni natōlējā pūra pīlovā pa ratam aplīcīnōja kīvites ar kī-vī, kī-vī. Plaukstāsti bārzi Feimankas krostā atbolsjā dzagyuzes ku-kū. Reita agrumā pasamūdūs zeme ar gondarējumu uzjēme šūs bōlsus un leiksnojōs leidza — pavasars!

JŌNS RIHTERS

1945. GODA PAVASARS

Ūzulainē ūbeļdōra molā kuplā, pumpurotā, vairōkus symtus godu vacā lipā, pošā jōs golūtnē atsaroda opols starku perekli, kur nazyn ar kū naapmīrinōta kladzīnōja boltūs putnu gīmine, tod kērēs pi mōjvītas ilobōšonās, šur tur ivītojūt jaunus zorus. Zvērību bors ari satraukti čyvīnōja, laikam jīm taipat interesēja pajumte zam starku lelō perekla — jī gon jau beja saleiduši strōdu mōjēqōs, bet saiminiki atlīdōjuši izdzyna un nyu vajadzēja klyut par apakšīnīkām koč voi līpas golūtnē.

Vysu tū vārojūt pasacēicūs vacajam Gījaram par uzdovīnōtīm kūkmaterīlām, kuri līti nūdarēja būreišu skaita palelynōšonā. Šū omotu apgvīu pōrs godu atpakaļ un, izarōdēja, ka man »ir nog». Pateiceibā par tū strodi, pēc dīzīvīkļu sadales, cīteigi strōdōja labīkōtōšonā un prīcīnōja myusus ar sovom skaneigajom dīzīmem, bezbēdeigu svīplōšonu.

Jau beja sōkušas mūstīs ari bites, kuras īsakōtōjušos līpu vecineites dībumā, pōrs metrus zamōk starkim. Šū tyukstūgolvainū kukaiņu saimi pazynu, kod, zynkōreibas dzeits, beju uzarōpis leidz jūs apartamentim, cerebā pasavārēt, kai tī ikōrtōti. Kod jau beju skrejas pīškā, muns Dīvs, kai jī metēs man vērā! Lāgā naapjēdžu, kai pa zorim tyku zemē, bāgu uz šķūni, bet jōs man pakaļ, uz klēti — ari tur beja klot. Naatcerūs, kas tū sauce, bet dīzērēju: »Uz dīki!« Rōvu pīrum un iškā pi karūsōm. Yudīns beja leidz koklam, atsavairejūs ar ūlakatom. Beidzūt bišu mōkūns tūmār atsasējōs un aizalaidēs. Ar kādim desmit uzytukumim un pasacālušūs temperaturu nōcēs atsapyust nedēju.

Vēl ūmā lipā, kurai beja vajadzējus sešu veiru kūpeigs apskōvīns, apakšā, tōs dībumā beja īsareikōjis Gražūtās vylku sugas suqs, kura vōrdū, dimžāl, naatcerūs. Beja dīzērāts, ka taidu līpu Latvēja nav daudz, bet kādas nu tyukstūgadnei-com paānā kriju cars Pīters I pat izstrōdōjis plānu zīvīru sakōvei, zam kādas cytas 1322. godā atsapyutis Lītovas kāzazs Gedimins pēc uzyvaras kaujā... Myusejō nabeja tik slovona, bet, laikam gon, beja apmīrinōta ar daudzim īmīnīkām, mīreiga šāļce vējūs, jo jī tai nikō īauna nadarēja.

Ari ūbeles beja cīnejama vacuma, kai nāgrībadamas vēre zīdu pīmpurūs, lai gon beja labi sāsylušas pavasara saulē, cytu kūku aizsorgtās nu nālōvēleigim vējim.

Svātīnō, kai paroduši, veiri sāsāpūcējōs lelōs līpas pānā un pōrspridejau jaušamōs ūtōrā pasauļa kara beigas. Gražuļu tāvs iš pēc breīza atstipe pa krūzei sāvīga, putojūša mīzeiša, kai veirim mēles veiklōk kustātūs.

— Jōn, atnes kādu krūzi skōbuma! — prāsēja Harlampijs, kurs beja lītas kursā, ka jō bērzeitē tacynōju sulas un daudz, pīpaleidzēja Gražuļu zāns Pīters, mōsa Biruta. Jyutu gondarēju mu un prāsēitais ocmirkli beja pasnāgt.

Vysy reiki sulu tacynōšonai man beja sagōdōti laikā, urbeitis kolpōja jau godus picus sešus, nu kūka gatavōju lōvenas — sīleites, pa kurom tecēja sula, pi rūkas beja ari aizbōznis izurb-

tam caurumam pēc tacynōšonās pabeigšonās, mōls spraugu aizzīšonai vysa golā — tū beja »ibūrējīs tāvs un nāvareju nāpīlēit. Jys beja lels spezialists sulu konservēšonā saglobōšonai, tys atsateic ari uz pošu gatavōtīm veinim, kas paklus burbuljōja kādā ustobas styri. Sulu raudēšona nūtyka tai, ka jīmōs beja jōdrupnoj maizes gorūzeņas, jōber cukrs pa tējkārutei uz litru un pēc divdesmit pīcom dinom, var ari ogrōk, nūraudzeit: beja atspīrdzynūšs padzērijs. Cik pateikām, ka jys sāsāglōjōs leidz vīsoras korstumam, sīna plāušonās gryutīm dorbiem.

Reiz, jau apreja beigōs, labi agri nu reita ar mōsu devamēs pēc sulas. Pēski atlīdōja skaists putnys ar bryunimalnīm spōrnīm un bōrdū zam vonogam leidzeiga kñōba, zalgonspeideigu kryutežu un izplāstu asti kai vīdekli, kuru apstorōja pavasara saule. Mes aizarōvem aiz rasna bārza stumbra, lai nanūbīdynōtu cīmeju, kurs tymā breidi ar ūveikūni nūplānēja uz nūlauztas egles zora un uz ūzōce būbūnōšonu — sovu pavasara dīzīmi. Tod nūsālādēs uz zemes un izpīldēja skaistu danci. Vysas jō izdareibas vārōjam ar aizturātu elpu un beidamēs pasakustēit. Tys teišām beja naaizmērsts skots šymā saules apsēpīdātā reitā, tōs storūs mednis pats laistējōs vīsos varaveiksnas krōsōs! Atsagivom, kod priķīnasums beja jau beizis uz skotuves. Mōsa pūsēkstus nūlāsēja rīndēju nu tautas dzīsmeites:

»Rubīnetes rubynōja

Lauztas egles zareņā...«

Varbyut originalā beja runa par bārzu voi kādu cytu kūku, nazynu, bet myusejais apmaklātōjs izvālējōs egli. Pā tū laiku putnys mīreigi devēs pi myus mōla pūda ar sulu. »Laikam sagrībējis dzert! — otkon čukstēja mōsa. Laikam tū beja padzērējējās ari meža skaistulis un nātīši apgōze pūdu (navar jau byut, ka jys tū dareit īpaši), sāturs čūrkstādams sabāga sunā — myusim tī atlyka nūsāvērt, kai aiztak dzīdras straumeites. Medņam laikam tū tikai i vajadzēja — gryude iškā kñōbi un gordī čāpītōja. Tod pōra reizes palece gāsās, uzjīmdams startu, un lepni aizlīdōja...

...Dzeds Amoss, myusim kalejs, beja dinējis cara armejā, pīsādalējīs revolucejā 17. godā, beidzūt stōjīs Latvējas armejas rīndōs un ceinējis par naatkareibā. Jys sacēja:

— Vysu dzīvi asom vērgōjuši zam svešiniku papēžim, godu simtenim tai bejīs. Ari ūreiz asom lamti iznīceibai. Cik to myusim palicis pēc ū slakteņa. Bet cik latvīšu tautas dālu gōja būja naatkareibas ceiņōs. Par nālāimi, myusu »vefiņš« jau seņ kūlēja un bejom kai atgrīzti nu pasaūla. Vēsts par ūtōrā pasaūla kara beigom ūzulainā sasnēdze sovā, īpatnā veidā: tū uzīzīnōjom, pareizōk sādērējējām, kod saiminīkā dāls Jaška cīmotā īauļoja īeīdroškā, ūaudams gāsā kai nagudrs, nūsāblaudamīs: »Kaput, kaput...« Ņam »istrebokā« beja vōcu trofēju karabīne un patronus nažālōja, tīs laikam beja atļauts un pīdarēja pi lobū tūpa.

Vysi, kas tībreid beja mōjōs, izlyngōja uz lelēja, kur Jaška apstōdynōja satracīnōtū zyrgu, pats braucējs smējōs kai ūrpōteigs.

— Uzvara! — kāids kīlē, cyti apsācēre, raudōja un bučōjōs. Beja pīrica un bādas — vīss vīnā sajukumā, osoras beja tykušas vaļā kai pavasara strauts nu zām snīga... 1418 dīnas, kai tū pēčōk sāskaitēja īinteresāti, beja īldzīs ūs tātu slakteņš, kū izraisēja dīvi varoni — Staļins un Hitlers. Īneņš nabeja vīglis, dīzīveibas tyka izdāzātās tyukstūšom latvīšu obōs pusēs, ni pēc tam, ni godus vēlōk daudzās mōtes dālus un mōsas, brōļus nasagaidejā. Krituši frontēs, pazuduši bez vēsts, aizgōjuši būjā koncentrājas nūmetnēs un Gulagūs Eiropā un Sibīrijas plašumā...

Ūzulaines īaudis pīredzēja un pīdzīvōja vīsu, kai ari vīsa tauta. Lai Dīva mīrs tūs pīšlim, kuri napōrnōce, lai svēteits ir tūs dorbs, kuri palyka dīzīlē... Un dīzīvoj vēl ari myus Zylūs azaru zeme...

Jōns Rihters pēc byuteibas tikai aizvadeitā godā beja sōcis pīsāvērt dailliteraturai, beja pat īcerējis izdūd ūs stōsteņus, kuri tyka publicāti »Zemturi», grōmotā, bet tam nabeja lemts pīsāpīlēit, jo ir kāda styrpōka vara, kas īsajauk gāleigī mužīeibā. Lai manuskrīpti, kas īsnāgti redakcējai un tīks vēl publicāti, ir kai moza jō pīmīna.

— »Lāgums sapneišam«, 1992.

— »Zīnomuās meikleitīs«, 1996.

Itymā sakarā vēl var pīminet vien Nāizmērīstūls puosacējā. Nīvīnamuok tāi pasakaitōvāt, tāi pasavuordavot ar bārni, pabyut i pasapīcūt vīnuvīt ar jīm kai Ontons. Aī bārni muok vīt lobi cylvāki. Ti, kas poši ir pīse bārni. I fī, kas ir bārni tāvī. I vīnā sovā volūdā, kurā dūmoj i runoj kōtru dīnu, aī nāvareju mīnesi. Slišāns īāntē i rīts. Jys ir, aī nu stōsta, kai juobyin. Jys ir dīzīvā, tāsātoms, mīsīks i mīsejīks. Konkrets. Stabilis. Patycams. Na tāi, kai vīsa vīda enīgriejīši — iluzori i rāgāni, naadekvati. I ūkībānu līnīcīni jām nīkod nābūs etnogrāfiskās kolorīts, a ūkībānu mēlē — ūkībānu. Pat tū kai jys ir sovāzok da mīsīs kāpula. Par tū kai sovāzok i bytī navar. Čaur ūkībānu grīzās pasaūla.

— Bytīks moments — ūkībānu ir vēl i bārnu dzīvībā.

— »Raibī pantēja«, 1991.

HRONIKA

• 17. janvari (1923) Rēzeknes aprīķa Varakjōnū dzīmīs Reigas goīgo seminarā profesors, kapelans un publicists Ontons Smelters.

• 18. janvari (1928) Daugavpīls aprīķa Sventē dzīmīs rakstneica Anita Liepa.

• 19. janvari (1898) Rēzeknes

ONTONS SEIKSTS

CYLVĀKS NU ŠKILBĀNU KONTINENTA

Zierznis (pat latgalu tautys epos) saraksteits zīvīgāzīnīkā. Vēl puors tāidu kā Ontsī, latgalīšu volūdu vajagatu, puorlīt iz ūkībānu lingvistisko pamata. Lai cik demokrātiskā bytu myusī literārā volūdu, bet vīsa mozyvārdu i mozmōrā formā, lelāmārā, kātīmārā, kātīmārā, kātīmārā, kātīmārā, kātīmārā, kāt

Sōkums 3. lpp.

šamā ziņā jō atmiņas daudz naprecizitašu. Drusku pōrspelejīs. Jys jau vysu snādz sovā skatējumā — kai pogosta vacōkais.

Pi Zylupes 1944. goda 14. juli, kod beja lelō atsakopšonos vysā frontē, tyku īvainōts. Jau sōcūt ar 10. juli, krīvi reikoja uzbrukumus, kod divizejas pēc divizejas naprītrakti gōja vērsā. Turējamēs, bet nikō, tryuka muncējas. Jo tei bytu, nav zynoms gola iznōkums, jo bytu tik bogoti kai Kürzemē, kur iznycyntas 230 krīvu divizejas. Kas tur beja kritušs, storjim ari tyukstūšas latvišu! Krīvi Kürzemē gribēja ijmīt par kotru cenu, vēl martā beja lelas ceiņas, tūmār atskorte, ka navarēs vys. Tod vairs nauzbruka, tikai reizem pašaudēja. Tys aizkavēka ari Berlines ijmīšonu.

Mañ ar sprōgtūšu lūdi sadrogōja dalnu, nikō navarēja dareit, pats nūsēju

CYLVĀKI UN NŪTYKUMI

ar žnaugu un ostoņas stuņdes gōju leidz pyrmajam pōrsišanas punktam Körsovā. Nu Zylupes leidz Körsovai vysur jau beja partizāni, krīvu tanku spices, lidmašīnas dabasū. Kuri īvainōti kōjōs voi mugurā, pait naspeja — palyka uz vitas, vysapkort valdeja sajukums. Pats vēl nūsagulu uz ope-racejas golda un tur mañ dalnu atjēme. Tod tyulen ešelonā un uz Prikulim, tā lauksaimniecības skūlā beja lazarete. Nu turīnes 8. augustā mani lyka uz kuģa un atsyutēja uz Vōceju. Taitod te ari nūklivu. Tyku Vitenbergā pī Elbas, Minsterē jau beja amerikāni. Leidz 1945. goda 10. februaram sabēju Elbas tāmā pusē, bet amerikāni atsaroda šymā krostā, nalaide išķā, apšaudēja, gatavojōs pōrsaceļt pōri un myusu vadeiba kaidā nakti vysim lyka kōpt ešelonā un dūtis kur to uz Berlines

pusi, bet krīvi jau beja natoli nu tōs.

Kod pyrmū nakti viļčins apsastōja nālēla pišēteja Ellebergā, pajēmu sovas manteņas, cik jūs beja zōboku kasteitē, un nu viļčīna orā — naskrišu jau krīvīm taiši ketnōs. Devūs uz Šverinu, zynōju, ka Dānejā ir latvišu veseleibas rūtas — uz tōm. Mañ jau vyss beja sadzejīs. Atstōju tū lazareti, lai brauc, kur grib, nazynu, uz kurīni aizbrauce. Lazarete jau beju atsakupis, šū tū paleidzēju golvonajam örstem, kā jō zīnēsis brauču nūreikjūmūs.

Tai caur Šverinu uz Libeku un tōjok uz Dāneju beja muns ceļš. Rūka ikorta saitē uz kokla un armejas mašīnas jāme leidz, gōju formā ar sauleiti. Tai nūklivu Dānejā, kur beja kaidi trejs četras tyukstūšas īvainōtu karaveiru, golvonūkort invalidu — tī ari sagaidēju kara beigas.

Myusus, latvišus, dāni cīnēja, naicīteigi beja pret vōcišim, nairedzēja jūs. Uzzynōjuši, kas asam, ka latviši nav ceinējuši pret sabidrōti. Vadeiba jau beja pazinōjuse, ka legionu īsais-teis tikai ceiņos pret krīvīm, na pret sabidrōti — tū vōciši ari darēja.

Kars beidzēs, dāni vōcišus dzyna prūjot, ari myusus juņa pādejōs dinōs sāsādynōja pasažīru vagonūs, pivede pi Vōcejas rūbeža un lyka pošim kōjom sūjot tōjok. Dāni, lai ari myusus sirsneigi beja uzjāmuši, nagribēja paturēt kai svešas armejas pōršovus, pacīte vin tik ilgi, kamer nūteicēji beja vōciši.

1945. goda vosoru Šlezvigā-Holšteinā pavadējom pi zemnīkim, mōjōs un teltīs dzeivōjom, bet rudini — 20. septembrī — otkon sagrupēja vagonūs un vairōkus ešelonus aizgōdōja angļu gyustā uz Belgeju, Alergenu. Tī pōrlaidem 1946. goda zīmu

bejušajōs municejas nūlyktovos, kurom beja tikai jumti un sīnas, pa pažubelem svilpōja vēji un mes neikom treju stōvu gultōs, vysi tīkai plōnōs drēbēs. Gulējom pa divi, lai syltōk, pyrms Zimassvātkim kotrs dabōja pa divim vylnas dečim — tod jau bejom priceigi, isatynom un snīgs ar vēju nikō nakaiteja. Taidōs barakōs bejom pa 150 cylvākiem, kotru reitu un vokoru beja pōrbaudes. Angli beja vadeiba, bet apsori — beigli. Anglim beja styngras praseibas, laikā jōr uz pōrbaudem un skaiteišonu, bet tai bejom vysai breivi. Latviši ari te prota sasaprast ar cytim. Myusim beja kursi, lasēja lekcejas, dorbōjōs teātris un varietē, kurū pīsadalējam poši. Te ipasaznu ar profesoru Vitenški, kurs beja direktors, vēl jū ataicnōju uz Minsteri, kod tī vajadzēja direktoru.

Turpmāk byus vēl

Studentu

klubens

ANŽELA ŽURAVIĻOVA, II KURSS

KULTURAS VĒSTURE LUDZAS MUZEJĀ

Latgolu latviši jau nu senim laikim uztvāruši kai eksotisku vītu un kai īmaslā tam nav tikai sabūzynōtās azaru zemes ainovas, bet nūvods ir ari sovādabeigs etnokulturas muzejs. Tei ir daudzu tauteibū zeme: latgalu, krīvu, bolkrīvu, lituvīšu, ebreju, pāļu un attīcītei kota saglobjōuse un te atteistējuse sovu kulturu, volūdu, arhīkturu, mōkslu, apgērbu, sadzeives priķšmatus un sadzeives tradīcijas.

Kai pyrmī materialus par Ludzas nūvoda vēsturi sōkuši vōkt pijsātas gīmāzējās audzēkni 1918. godā un decembri atklots vēstures muzejs. Eksponatu vōkšona turpīnātā ari nōkamūs godūs, 1940. godā jau bejušas īvārojamas arheologisku un etnografisku priķšmatu kolekcējas. Ītrō pasaulā kara laikā vōcu okupanti izlaupējuši, pēc kara Ludzā sōkta nūvōdpētēcības muzeja atjaunōšana un tās atklots 1945. godā oktobrī, bet beja vairs tikai 200 eksponati, kurus izvītīja divōs nālēlos ustobis Dōrzu ilā 11.

1949. godā eksponatu skaits jau sānēdze 2210 vineibas, muzejs atsaroda tō laika Komjaunatnes ilā 14, bet 1956. godā pōrbazeits uz jaunom telpom, plašom — Jekava Kujneva memorialu mōju, kurā atsartū ari šūreibid. Ar kotoru godu papyldynoti fondi un ekspozīcijas, 1957. godā 1,4 hektaru plateibā muzejam pīgūlūša teritorējā lykti pamati XIX godsymta latgalu sadzeives etnogrāfiskajai brevidobas nūdājai.

Sistematiski teik organizātās dažādās izstōdes, skūlūm un cytim muzejim, kuri strōdoj uz sabidrīskim pamatiem, snāgta metodiska un praktiska paleidzeiba, ekspozīcējā labi atspūgūlōta. Latgolas kultura dažādūs laiku tūpīm sōcūt nu mezolita (VIII — IV tyukstūšade pīrīms myusu eras), matriarhalo ikōrta — eksponāti medeibū un zyvu keršanas reiki, kuri pīdarējuši pyrmatnejam cylvākam un atrosti Lelō Ludzas azara krostūs (kaula harpunas, nu roga veidīti bultu uzgali, kinžals). Taipat te radzami vālō neolita (1800 — 1500 godi pīrīms myusu eras) priķšmati: pamateigi nūpūlāti akmiņi cērvī ar izurbītām caurumīm kōtīm un trauki ar šūtēs ornamentu, tōjok sekoj bronzas un seņķōkō dzeļza

laikmeta (1500 godi pīrīms myusu eras un myusu eras I godu symts) priķšmatu ekspozīcēja, ir bronzas cērvī, vōrpstas un mōla trauku fragmenti ar tekstīleju nūspūdumim.

Ludzas nūvōdā bronzas izstrōdōjumi nav givuši lelu izplateibū, jo izejvīlas (olva, varš) beja jōivid.

Parōdeita dzymtu ikōrtas saēršona un pōreja uz šķiru sabidrebu (I — IX myusu eras godsymti), tō laika kultura. Dzeļzi Latvejas teritorējā sōce izmontōt nu V godsymta pīrīms myusu eras un jo intensīvi myusu eras I godsymti, nu tōs darinotī dorba reiki un īrūči aizvītīja kaura priķšmatus, nu akmiņa un bronzas — par tū licinoj dzeļza kaplis, sērps, šaures-miņa cērvī.

Ir agrō feodalismā (X — XII g. s.) laikmatam vejteita ekspozīcēja, kod par golonūvā ražošanas nūzari beja zemkūpeiba un lūpkūpeiba, kod straujūs tempūs atsateisteja ari amatnīceiba un tērdzīnīceiba. Vītejīm īdzīvōtōjim bejušas cišas tērdzīnīceibas, politiskōs un kulturas saites ar kaimīgu tautom un īpašu Kīrveju, nu Austrumīm ivastas kauri glīmežneicas, stykla rūtas un tam-leidzēgi. Agrō feodalismā laikmatā vei-dōjōs šķiru sabidreiba, par kū licinoj apbedējumi Nūkšu kopuolnā, kuri attīcīnojami uz X godsymtu. Arostads daudz rūtaslitū: apgērbī nu vylnas auduma, izrūtōti ar bronzu un ūdas syksna, apkolta ar bronzu, kas licinoj par apbedētī bogotēibu.

Laiks nu XIII leidz XIV godsymtam saisteits ar krysta karīm, kuru rezultātā Latgola tyka pīvārsta ritumkristīšu kulturai, ekspozīcējā atrūnami tādi priķšmati, kai vōcu bruniniku īrūči, bruņu ītāru fragmenti, bultas un zibīns, taipat latgalu karaveira īrūči, bultu uzgali un kaujas cērvī.

Bruniniku laiki atstōjuši īvārojamas pādas nūvoda kulturā, XIII godsymtā, kod sōcēs Zīmēju krysta karagōjīni, Eiropa un īpoši Franceja jau sajusy-mīnōjōs par spūžu gotiku: napīradzāta lidōjuma izjyuta, kas agrōk beja īspējama tikai mīstika protā, klija pītāma vysim un kotram. Svoru zaudejušūs akmiņu ūšu ūvēs, tyukstūšas naikdīniška skaistuma sauļu vitražos

pūsmā. Šymā skaistājā laikā Livoneja dzīvējā vēl ar cytim priķštotim, piļu smogōs sinas, bazneicu masīvi pamati naļožē ūtēbītīs, ka Livonijas bruniniki vysnūtāj ir dryumōs Romas eras varā, tīkai senejūs Livonejas piļu (byuvējos pa symtam un vairōk godim) Ludzas citūkšā sinas nagribūt moksoj meslus jaunajāj, gotiskajai celtnīceibas mūdei un dūmōšanas veidam, šys agrōs gotikas tips, kas rōvēs uz augūšu, reiz īkritīs tau-tas dvēselē, vēl un vēl pasarōdēja pēc godsymti, tō atskānas var pamaneit baroka spīcē, eklektikas arhīkturā, tau-tas skulptūru groteskā.

Tādēļ ekspozīcējā atrūnamas zīnas par Latgolas kulturu 1561—1772. godūs, kod nūvods beja pīļu—lituvīšu vāsts sastōvā, atrūnams izroksts nu Ludzas vācōkō revizejas protokola par nūdūklim un nūdāvānu nū zemnīkim XVI godsymta utrā pusē, kai ari mōj-tureibas priķšmati nūvōdā.

1561. godā Latgola kliva par katōlu kontrreformējas vidi, vītejīm un pōrēcējām tāmējām lelmaneibai, kura beja pasateigus pījīm luteranīsmu, nōcēs atsagrizt tāvū tīceibā, jo nagribēja palikt par pīļu karāja katōja īnādīnīkī, moz pamozam pījīm pīļu volūdu un pīļu jezuitu kulturu. Kas atsatic uz vīnkōrīsm laudim, to jī nabeidzamājus karūs pīrīms Livonejas sadaleišanas, beja pīlykuši par eistim mežūnīm un ari slēpēs mežūnī. Pēc pyrmūs jezuitu, kuri īsāroda Latgolā, līceibom, jī pīlykuši ūzūlus un līpīs leidzēgi kai pagōnīši seņējā.

Jezuitūm lobōkūs godūs Latgolā jūs skaits te napōrsnēdze 20. cytu ordeņumā — dominikānu, lāzarīstu, bernardīnu, žālsirdeibas mōsu kūpeigais skaits ari beja ap divim dasmytū — ar šīm pītēcīgim spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka

godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmār dūd vīspuseigu priķštotu gon par tautas amatnīceibas tradīcējām, gon apvīcējās pītēcīgām spākīm nāpīlīna godu symta laikā Latgolas īdzīvōtōjī tyka godsymtā. Tē sovus spōrus plē vēja patnāles nu kūku, zamū jumtu nu nīdrem paslāptas dzīvojāmōs mōjas, klēts un reja. Par senejūs zemnīku dzīvēi vītejīm aitāzīmēdā, pīrīms ekspozīcējā nav tik plaša, tūmā